

Journal Iranian Political Sociology

Vol. 4, No.3, Fall 2022

A Comparative Study of the Conciliation of Lawsuits in the Civil Procedure System of Iran and Canada

<https://dx.doi.org/10.30510/psi.2022.307531.2400>

Abstract :

Peace of litigation has been accepted as a common practice in the civil procedure system of Iran and Canada. The main article in this field in the Iranian legal system is Article 184 of the Code of Civil Procedure. In the Canadian legal system, however, various articles refer to litigation. The main question that is considered in this research based on the descriptive-analytical approach, what are the differences between the institution of peace of lawsuits in the civil procedure system of Iran and Canada? Numerous differences are conceivable in this regard, including the fact that in the Iranian civil procedure system, litigation is cited as a purely judicial entity, while in the Canadian civil procedure system it is cited as an extra-judicial entity. This has led to the settlement of litigation in the Canadian legal system as an alternative to litigation, while its place in the Iranian legal system has not been determined.

<https://dx.doi.org/10.30510/psi.2022.307531.2400>

بررسی تطبیقی صلح دعاوی در نظام آیین دادرسی مدنی ایران و کانادا

مرسده شایگی نیک^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۰۹

امیرحسین ملکی زاده^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۲۹

سید محمد حسینی^۳

چکیده

صلح دعاوی در نظام آیین دادرسی مدنی ایران و کانادا به عنوان یک امر مرسوم مورد پذیرش قرار گرفته است. ماده اصلی در این زمینه در نظام حقوقی ایران، ماده ۱۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی است. این در حالی است که در نظام حقوقی کانادا، در مواد مختلف، ارجاع به صلح دعاوی مقرر شده است. سوال اصلی که در این تحقیق با استناد به روش تفسیری - کیفی مدنظر است، چه تفاوت‌هایی میان نهاد صلح دعاوی در نظام آیین دادرسی مدنی ایران و کانادا وجود دارد؟ تفاوت‌های متعددی در این زمینه قابل تصور است از جمله اینکه در نظام آیین دادرسی مدنی ایران، صلح دعاوی به عنوان یک نهاد کاملاً قضایی مورد استناد قرار می‌گیرد در حالی که در نظام آیین دادرسی مدنی کانادا به عنوان یک نهاد فراقضایی است. در نتیجه این موضوع موجب شده است که صلح دعاوی در نظام حقوقی کانادا از زمره روش‌های جایگزین حل و فصل دعاوی در نظر گرفته شود در حالی که جایگاه آن در نظام حقوقی ایران مشخص نشده است.

کلید واژگان: صلح دعاوی، روش‌های جایگزین حل و فصل اختلافات، گزارش اصلاحی، قانون آیین دادرسی مدنی، ایران، کانادا.

^۱ دانشجوی دکتری گروه حقوق، دانشگاه آزاد بین الملل کیش، کیش، ایران

^۲ استادیار گروه دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه آزاد مشهد، مشهد، ایران (نویسنده مسئول)

^۳ استادیار گروه فقه و حقوق، واحد بین الملل کیش، دانشگاه ازاد اسلامی، کیش، ایران

صلح دعاوی یکی از نهادهای حقوقی است که هم در دعاوی کیفری و هم در دعاوی حقوقی مورد توجه قرار می‌گیرد و اتفاقاً پیشینه صلح کیفری از صلح حقوقی بیشتر بوده و می‌توان آن را از یکی از نهادهای راه یافته از حقوق کیفری به حقوق خصوصی است. به عبارت دیگر، یکی از اقدام‌های نیک انسانی که حتی پیش از قانونگذاری مدون در کشور صورت می‌گرفت حل اختلاف از طریق حکام، مجتهدان شرعی و ریش‌سفیدان بود. این گفتمان که امروزه تحت عنوان عدالت ترمیمی یاد می‌شود به دنبال تغییر رویکرد توجه حقوق جزا از جرم، بزهکار و شرایط ارتکاب جرم به سمت بزه دیده است. ((فرآیندهای سازشی، در راستای سفارش‌های دین مبین اسلام مبنی بر صلح و سازش، از جمله راهکارهای مفید در جهت حمایت هرچه بیشتر حقوق بزه دیدگان و بزهکاران می‌باشند)

سوالی که مطرح است این است که میان نهاد صلح دعاوی در نظام آیین دادرسی مدنی ایران و کانادا چه تفاوت‌هایی وجود دارد؟ در واقع در نظام آیین دادرسی مدنی ایران، صلح دعاوی به عنوان یک نهاد کاملاً قضایی است در حالی که در نظام آیین دادرسی مدنی کانادا به عنوان یک نهاد فراقضایی است.

این موضوع به قدری اهمیت داشت که حدود ۱۰۴ سال قبل یعنی در سال ۱۲۹۰ برای نخستین بار در قانون موقتی «اصول محاکمات حقوقی» به عنوان یک راهکار برای حل و فصل اختلافات اندیشیده شد. بر اساس این قانون، داوری و رسیدگی به اختلافات از طریق صلح و سازش در صلاحیت محاکم قضایی قرار داده شد و بعدها هم به مرور در قبل و بعد از انقلاب اسلامی قوانین مختلفی در این باره تصویب شد. تا اینکه با توجه به افزایش جمعیت و بروز اختلاف‌های حقوقی بین مردم مراجعه به دادگستری برای حل و فصل مشکلات زیاد شد. از این رو با افزایش پرونده‌های ورودی به مراجع مختلف دادگستری و تقاضای مردم برای رسیدگی سریع و دقیق به شکایت‌شان، این نیاز احساس شد که برخی اختلاف‌ها و مشکلات ساده‌تر مردم از طریق صلح و سازش و داوری حل شود.^۱ (ساقیان: ۱۳۸۵: ۱۲۵)

اصحاب دعوی می‌توانند به وسیله طرق جایگزین حل اختلافات و یا اختتام توافقی دادرسی مدنی و یا التزام به رای دادگاه با تراضی دادگاه به دادرسی مدنی پایان دهند. (اکبری دهنو، ۱۳۹۳: ۱۰)

در زمینه تعریف مفاهیم به تعریف صلح می‌پردازیم که در واقع صلح در لغت به معنای آشتی، توافق، سازش و مواردی از این قبیل است. در حقوق و قوانین موضوعه عقد صلح یکی از عقود معین محسوب می‌شود. عقود معین به آن دسته از عقود می‌گویند که شرایط و اوصاف آن در قانون ذکر شده باشد.

^۱ در حالی که در عمل، شورای حل اختلاف، به ویژه در شهرهای بزرگ، در صدور رای و کار قضایی نقش محوری دارد و در شوراهایی حل اختلاف به دلایل مختلف، که یکی از آن‌ها را انتصابی بودن اعضای شورا را می‌توان دانست، صلح و سازش فاقد محوریت و کارایی کافی است. شوراهای حل اختلاف به دو نوع عمومی و تخصصی تقسیم می‌شوند. این دو نوع، در میزان صلاحیت و موارد کلی صلاحیت یکسان هستند. به عنوان مثال، هر دو در مقام صلح و سازش و امکان صدور رای تا پنجاه میلیون ریال (در شهرها) هستند. شوراهای تخصصی، با رعایت صلاحیت‌های مقرر در قانون، به امور خاص یا تقاضاهای اشخاص مربوط به مشاغل خاص رسیدگی می‌کنند. به عنوان مثال، شورای حل اختلاف ویژه اصناف، شورای حل اختلاف ویژه پزشکان و نیز شورای حل اختلاف دریایی ایجاد شده توسط اتحادیه مالکان کشتی. در واقع وظیفه شوراهایی حل اختلاف تخصصی سعی در صلح و سازش در امور تخصصی خاص است. مثلاً شوراهای حل اختلاف پزشکان سعی می‌کند، اختلاف بین پزشکان و بیماران را قبل از طرح در دادسرا و دادگاه حل و فصل کنند. نوع تخصصی سازش شورای حل اختلاف، کارآمدتر و نزدیکتر از نوع عمومی آن به اهداف تشکیل شورای حل اختلاف است.

در زمینه سوابق و پیشینه پژوهش هم می توان به محمد ازگلی (۱۳۷۰) (در پایان نامه خود تحت عنوان صلح دعوی) و پیمان عباسیان (۱۳۹۷) (در مقاله خود تحت عنوان داوری و ایجاد صلح در دعوی مدنی) اشاره کرد. در این تحقیق که به روش تفسیری و کیفی پرداخته شده است ابتدا به ادبیات تحقیق سپس به نظام حقوقی ایران نسبت به صلح دعوی و در نهایت به تفاوت های میان نظام صلح دعوی ایران و کانادا با توجه به قوانین آیین دادرسی مدنی خواهیم پرداخت.

ادبیات تحقیق

سازش یکی از روش های ساده، غیررسمی و انعطاف پذیر حل و فصل اختلافات است. که مذاکرات دوستانه، سریع و کم هزینه را میان طرفین با کمک شخص ثالث مسیر می سازد. یکی از نویسندگان آن را به عنوان «حل و فصل مصالحه آمیز» دعوی با کمک شخص ثالث» تعریف کرده است.^۲ صلح دعوی یا سازش به عنوان یکی از شیوه های جایگزین حل و فصل اختلافات می تواند قبل از بروز اختلاف و یا پس از حدوث آن و در جریان رسیدگی قضایی با داوری به دعوا، مورد توجه طرفین قرار گیرد. طرفین می توانند در قرارداد خود توافق نمایند که در صورت بروز هرگونه اختلاف راجع به آن قرار داد، اختلاف را از طریق سازش حل و فصل نمایند. همچنان که می توانند اختلافاتی را که منشأ قراردادی نیز سازش نداشته باشد به سازش ارجاع نمایند. سازش به عنوان یکی از روش های دوستانه حل مورد توجه مؤسسات داوری و نیز پاره ای از اسناد بین المللی قرار گرفته اختلاف است که در آن ها علاوه بر پیشنهاد شروط نمونه به طرفین جهت ارجاع اختلافات به سازش مقرراتی درباره چگونگی رسیدگی سازش مطابق مقررات آن مؤسسه پیش بینی گردیده است. در طول رسیدگی سازش هیچ یک از طرفین نباید جهت حل اختلاف به داوری یا دادگاه متوسل شود زیرا استقلال پروسه سازش از میان می رود و مانع از تلاش در جهت انجام سازش می شود. با این حال رجوع یکی از طرفین به رسیدگی های مذکور، ضرورتاً بدان معنی نیست که وی در هیچ حال خواستار حل و فصل دوستانه اختلاف نیست و سازش در هر مرحله از رسیدگی های داوری و قضایی امکان پذیر است. آیین رسیدگی سازش با توجه به ویژگی اصلی آن که فاقد اجبار و مبتنی بر آزادی و رضایت طرفین است شکل می گیرد. بنابراین اولاً طرفین با توافق هم و با کمک سازش دهنده نحوه جریان سازش را مطابق با خواسته ها و نیازهای خود تنظیم می نمایند. سازش روش ساده و انعطاف پذیر حل اختلافات است که آیین رسیدگی آن تشریفات خاصی ندارد. پس از ارجاع اختلاف به سازش، سازش دهنده به طرفین کمک می کند که به حل و فصل دوستانه اختلاف دست یابند. او با الهام از اصول بی طرفی، عدالت و انصاف جلسات رسیدگی را به نحوی که خود مناسب تشخیص می دهد برگزار می کند. او می تواند با رضایت طرفین محل انجام سازش را معین نماید. در طول رسیدگی سازش، سازش دهنده می تواند در هر زمان از هر یک از طرفین اطلاعات تکمیلی که به تشخیص خود برای سازش لازم است درخواست کند.

در برخی مقررات مربوط به سازش تصریح شده است که رسیدگی سازش محرمانه بوده و سازش دهنده نیز نمی تواند به عنوان داور، مشاور و یا شاهد نسبت به موضوع مورد اختلاف در هر گونه رسیدگی قضایی داوری بعدی مشارکت نماید در طول رسیدگی سازش هیچ یک از طرفین نباید جهت حل اختلاف به داوری یا دادگاه

^۲ همسو با تعریف بالا بعضی دیگر از نویسندگان نیز سازش را به عنوان روش مسالمت آمیز حل و فصل اختلافات تعریف کرده اند. mode,

متوسل شود زیر استقلال پروسه سازش از میان می رود و مانع از تلاش در جهت انجام سازش می شود. با این حال رجوع یکی از طرفین به رسیدگی های مذکور، ضرورتاً بدان معنی نیست که وی در هیچ حال خواستار حل و فصل دوستانه اختلاف نیست و سازش در هر مرحله از رسیدگی های داوری و قضایی امکان پذیر است.^۳ آیین رسیدگی سازش با توجه به ویژگی اصلی آن که فاقد اجبار و مبتنی بر آزادی و رضایت طرفین است شکل می گیرد. بنابراین اولاً طرفین با توافق هم و با کمک سازش دهنده نحوه جریان سازش را مطابق با خواسته ها و نیازهای خود تنظیم می نمایند. ثانیاً هرگونه راه حل و طرح سازشی که توسط سازش دهنده ارائه می گردد تنها با موافقت دو طرف اختلاف قابلیت اجرایی پیدا می کند. آنچه برای موفقیت جریان سازش اهمیت دارد این است که طرفین باید به طور واقعی و جدی بخواهند به حل و فصل منصفانه و دوستانه اختلاف با طرف دیگر دست یابند و به دنبال یک پیروزی صرف مبتنی بر ظرافت استدلالها و موقعیتهای حقوقی نباشند.

۲- رویکرد نظام حقوقی ایران نسبت به صلح دعاوی

صلح دعاوی در نظام حقوقی ایران تعریف نشده است و در این زمینه از صلح دعاوی عموماً تحت عنوان ((گزارش اصلاحی)) یاد می شود. البته همان گونه که در ادامه نیز خواهد آمد، در مورد ماهیت گزارش اصلاحی، اختلاف نظرات زیادی وجود دارد به نحوی که برخی ماهیت آن را تحت عنوان عقد صلح می دانند مانند دکتر کاتوزیان که حتی دعوای ابطال آن را به سبب تعارض با نظم عمومی یا اشتباه یا اکراه یا تدلیس و عیب و امثال آنها مجاز می شمرد. برخلاف نظام حقوقی کانادا که صلح دعاوی می تواند از ناحیه اشخاص ثالث نیز صورت بگیرد اما با توجه به ماده ۱۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی، صلح دعاوی را یک فرآیند کاملاً قضایی دانست که در آن، دادگاه به عنوان نهاد ثالث ورود پیدا می نماید و تصمیم مربوط به صدور گزارش اصلاحی نیز یک تصمیم کاملاً قضایی است که فارغ از رای و قرار است. (مهقانی، ۱۳۹۵: ۵) بنابراین در صورتی که داور موجب حصول توافق و سازش بین طرفین شود، به آن صلح و سازش، گزارش اصلاحی اطلاق نمی شود و اصولاً صلح و سازش خارج از فرآیند قضایی در نظام آیین دادرسی مدنی ایران از اعتبار برخوردار نیست.

ماده اصلی در زمینه صلح دعاوی در نظام حقوقی ایران، ماده ۱۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی است که بر مبنای آن، در صورت حصول سازش، دادگاه اعلام ختم رسیدگی نموده و اقدام به صدور گزارش اصلاحی می نماید. البته در این که گزارش اصلاحی از اعتبار امر مختومه برخوردار است یا خیر؛ میان حقوق دانان مختلف اختلاف نظر وجود دارد. (خسروی: ۱۳۹۹: ۴۵)

گزارش اصلاحی با توجه به قانون آیین دادرسی مدنی به دو دسته گزارش اصلاحی پیش از دعوا و گزارش اصلاحی پس از اقامه دعوا تقسیم می شود. در گزارش اصلاحی پیش از اقامه دعوا، خواهان از دادگاه درخواست می نماید تا در ارتباط با صلح و سازش، طرف او را دعوت نماید. در صورتی که خواننده نیز از مفاد صلح و سازش رضایت داشته باشد در این صورت دادگاه مبادرت به تنظیم گزارش اصلاحی می نماید. پس از اقامه دعوی نیز طرفین می توانند نسبت به درخواست صدور گزارش اصلاحی اقدام نمایند. در هر صورت، صدور گزارش اصلاحی پس از اقامه دعوی مرسوم تر بوده و بیشتر مورد تاکید طرفین دعوا قرار می گیرد.

۳- رویکرد نظام حقوقی کانادا نسبت به صلح دعاوی

^۳ در سازش نیز برخلاف داوری، هر یک از طرفین اختلاف در هر زمان می توانند از رسیدگی سازش کناره گیری نمایند.

رویکرد نظام حقوقی کانادا نسبت به صلح دعاوی در ادامه این مبحث مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

۳-۱- تعریف صلح دعوی در نظام آیین دادرسی مدنی کانادا

در نظام حقوقی کانادا هیچ تعریفی در ارتباط با صلح دعاوی وجود ندارد. با این حال در اسناد بین‌المللی، تعاریفی در این ارتباط مشاهده می‌شود برای نمونه در ((قانون مدل ۲۰۰۲ آنسیترال ناظر بر تجارت بین‌المللی))، صلح دعاوی این چنین تعریف شده است :

((فرآیندی است که از طریق درخواست صریح به صلح و سازش یا میانجی‌گری و یا نهاد حقوقی دیگری صورت می‌گیرد که به موجب آن، طرفین اختلاف از یک شخص ثالث یا شخص سازشگر درخواست می‌نمایند تا بدان‌ها در زمینه تلاش برای دست‌یابی به یک حل و فصل مسالمت‌آمیز که ناشی یا مرتبط با ارتباط قراردادی یا سایر ارتباطات حقوقی‌شان باشد، کمک نماید. شخص سازشگر از این اختیار برخوردار نیست تا راه حلی را در زمینه اختلاف بر طرفین تحمیل نماید.))^۴

با وجود عدم تصریح نهاد صلح دعاوی در نظام آیین دادرسی مدنی کانادا، اما، با توجه به آنکه هدف از بسیاری از صلح‌ها رسیدن به نتیجه‌ی نهایی قطعی و مشخص و جلوگیری از اختلال و هزینه‌های دادخواهی می‌باشد طرفین و وکیل‌شان می‌بایست اطمینان حاصل کنند که موضوع به صورتی درستی حل و فصل گشته است. عدم کارکرد مناسب نهاد صلح دعاوی، ممکن است چیزی را حل نکرده و مشخصاً منجر به فاز جدیدی از دادخواهی و یا حتی بدتر محتملاً منجر به نتیجه‌ای گردد که مد نظر یک و یا تعداد بیشتری از طرفین نبوده باشد (Waggot , George et al , , 2013, p 8 .).

۳-۲- روش‌های صلح دعاوی در نظام آیین دادرسی مدنی کانادا

در نظام حقوقی کانادا، هیچ قانون کلی مبنی بر اینکه هر یک از طرفین چه زمانی میبایست اقدام به شروع بحث درباره‌ی صلح بکنند وجود ندارد. طرفین آزادند در هر زمانی اقدام به صلح من باب اختلافات خویش نمایند. این امر وابستگی زیادی به ماهیت پرونده و نیازها و منافع و شخصیت طرفین وجود دارد. در برخی از پرونده‌ها هر دو طرف مایل به راه‌حلی سریع میباشند و اطلاعات کافی جهت ارزیابی نقاط قوت و ضعف پرونده جهت مجوز مباحث صلح برای پیشروی در مراحل اولیه را دارا هستند. (Ibid , p12.)

صلح دعاوی در نظام حقوقی کانادا به دو صورت شرط ضمن قرارداد یا قرارداد جداگانه صورت می‌گیرد. نکته مهم در این زمینه، آن است که حتی در صورتی که صلح دعاوی به صورت شرط ضمن عقد بیاید این امر موجب نمی‌گردد که شخص سازشگر، اقدام به تحمیل نظر مشورتی خود بر طرفین دعوی نماید. (Bunni The FIDIC (Forms of Contract., 2008) at 445.) از نظر نظام حقوقی کانادا، صلح دعاوی جزء روش‌های جایگزین حل و فصل اختلافات تلقی می‌شوند به عبارت دیگر، اصل بر این است که حل و فصل اختلافات از طریق رجوع به محاکم قضایی حل و فصل شود مگر این که طرفین بر روش‌های جایگزین در این زمینه توافق نمایند که می‌تواند شامل صلح و سازش، داوری و میانجی‌گری شود. حدود صلح دعاوی در نظام حقوقی کانادا،

⁴ UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation with Guide to Enactment and Use 2002 (United Nations 2002). Available at www.uncitral.org. See also Dobbins —UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation: From a Topic of Possible Discussion to Approval by the General Assembly (2002) 3 529.

اختلافات در دادگاه‌های ملی سبب عدول از این مکانیزم و توجه به مکانیزم داوری شده است و معایب رسیدگی‌های داوران نیز سبب ابداع و ایجاد مکانیزم‌های جایگزین گردیده است.

ساز و کارهای جایگزین عمدتاً گفتگوی آزاد میان مدیران ارشد شرکت‌ها را که اختیار حل و فصل اختلاف با آنهاست تشویق می‌کنند. در این مکانیزم‌ها، استفاده از مطالبی که در جریان گفتگو مبادله می‌شود، به عنوان دلیل در رسیدگی‌های رسمی ممنوع است. این مکانیزم‌ها سه دسته‌اند:

۲- ساز و کارهای نیمه الزام‌آور: در این مکانیزم‌ها، تصمیم مشاور بی‌طرف، پس از صدور، توسط هر یک از طرفین در رسیدگی‌های رسمی بعدی پذیرفته می‌شود؛ یعنی در این مکانیزم، تصمیم مشاور الزام‌آور نیست، لیکن دارای چنان بار اثباتی است که رسیدگی‌کننده‌های بعدی ممکن است آن را مناسب‌ترین دلیل برای حل اختلاف تشخیص دهد.

۳- ساز و کارهای الزام‌آور: ویژگی این مکانیزم‌ها آن است که تنها با توافق طرفین قابل اعمال هستند. یکی از این مکانیزم‌های تشکیل «خرده محاکمه در نزد یک کارشناس دادگستری یا کارشناس خاص منصوب از سوی دادگاهی است که صلاحیت رسیدگی به اختلاف را دارد. در این مکانیزم، طرفین، نخست توافق دادگاه را برای انجام تحقیقات محدود نسبت به مسائلی که برای آن‌ها حائز اهمیت است به دست می‌آورند و نظریه کارشناس خاص، تا آنجا که دربردارنده نتیجه‌گیری‌ها و استنباط‌های حقوقی باشد از سوی دادگاه نیز مورد بررسی مجدد قرار می‌گیرد اما راجع به یافته‌های موضوعی برای طرفین دعوی قاطع است.

۱- ساز و کارهای غیر الزام‌آور با مشورتی: در این مکانیزم، یک ثالث بی‌طرف به عنوان مشاور و بی‌آنکه تصمیم الزام‌آوری بگیرد، به گونه محرمانه، دیپلماسی سازش را دنبال می‌کند. مهم‌ترین ویژگی این مکانیزم آن است که طرفین به شخص واسطه اطمینان کرده و خواست‌های خود را هر کدام به طور محرمانه در اختیار او قرار می‌دهند و وی بدون اینکه خواست‌ها و صحبت‌های طرفین را به آن‌ها منتقل سازد، خود، ابتکار حل و فصل قابل قبولی برای پایان دادن به اختلاف طرفین را بر عهده می‌گیرد. طرفین، همچنین می‌توانند توافق کنند که گفته‌های آن‌ها در هیچ رسیدگی رسمی بعدی، به عنوان دلیل پذیرفته نشود.

داوری نیز در زمره‌ی این مکانیزم‌ها است. البته در این مکانیزم، تصمیمات داور برای طرفین الزام‌آور است مگر اینکه بر اساس قانون محلی حاکم بر داوری، دفاعی برای نادیده گرفتن آن‌ها وجود داشته یا بر اساس کنوانسیون نیویورک این امکان وجود داشته باشد.

۴-۲- اعتبار امر مختومه داشتن

البته ابهاماتی در مواد قانونی در این زمینه دیده می‌شود برای نمونه به موجب ماده ۱۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی، دادگاه پس از حصول سازش میان طرفین ختم رسیدگی را اعلام و مبادرت به صدور گزارش اصلاحی می‌کند. لیکن قانون در خصوص اینکه ((آیا گزارش اصلاحی دارای اعتبار امر مختومه است یا خیر)) ساکت است. از طرفی، اعتبار امر مختومه یکی از آثار احکام دادگاه است. بنابراین، اگر گزارش اصلاحی را حکم بدانیم، لاجرم اعتبار امر مختومه شامل آن خواهد شد. (ابهری: ۱۳۹۲: ۷۸)

۴-۳- از نظر رویکردی

البته انتقاداتی نیز به نهاد ((صلح دعوی)) در نظام حقوقی کانادا وارد شده است از جمله اینکه در مقایسه با میانجی‌گری که یک رویکرد ذی نفع محور دارد، صلح دعوی یک رویکرد حق محور دارد بدین معنا که در فرآیند صلح دعوی به انگیزه‌ها یا منافع طرفین اختلاف توجهی نشده و صرفاً به حقوق و تکالیف آن توجه می‌شود.

گردد. این امر موجب می شود که فرآیند صلح دعاوی نتواند به اهداف واقعی مورد نظر طرفین دعوی دست پیدا نماید. در هر صورت، همان گونه که در دستورالعمل پارلمان اروپایی ناظر بر برخی از جنبه های میانجی گری در امور حقوقی و تجاری (۲۰۰۸) آمده است، بایستی میانجی گری و صلح و سازش بدین منظور که به اهداف مورد نظر دست یابند، طبق قانون گذاری های موجود معین شده و تمامی ابعاد آن در نظر گرفته شوند.

(Directive. L.136, 24/5/2008, p.3)

این امر در قانون کار عمومی دولت ایرلند و در قسمت ۱۳.۱۸.۱ نیز مندرج شده است که به موجب آن، در صورتی که طرفین نتوانند ظرف چهار و دو روز پس از اینکه فرد سازشگر منصوب شد، به توافق دست یابند؛ فرد سازشگر بایستی با صدور توصیه ای کتبی به طرفین، این موضوع را اعلام نماید. در بند بعدی این قانون آمده است که این چنین توصیه ای می بایستی بر مبنای حقوق و تعهدات طرفین مبتنی بر قرارداد باشد.^۵ هم چنین در صلح دعاوی نسبت به میانجی گری، دخالت بیشتری در حل و فصل اختلافات طرفین صورت می پذیرد و فرد سازشگر می تواند نسبت به ماهیت و نتیجه یک دعوی نیز نظر مشورتی داشته باشد. یک سازشگر می تواند نه تنها از روش های مداخله جویانه ای استفاده نماید که بر مفاد احتمالی توافق صلح طرفین تاثیر بگذارد بلکه تمامی طرفین را ترغیب نماید تا به حل و فصل اختلافات خود بپردازند. (Riskin, (2003) 79)

۴-۴- مختلط بودن نظام صلح دعاوی در قانون آیین دادرسی مدنی کانادا

همان طور که نیک دانسته می شود نظام حقوقی کانادا خود به دو بخش کامن لایی و رمی-ژرمنی تقسیم می شود. اگرچه عمده بخش های کانادا از نظام حقوقی کامن لایی تبعیت می نمایند، اما بخش هایی از این کشور نیز تابع نظام رمی-ژرمنی بوده و این امر بر صلح دعاوی نیز تاثیرگذار است. بسیاری از نواحی کامن لایی کانادا از نوعی میانجی گری قضایی یا هم رسانی مبتنی بر صلح و سازش برخوردارند که می تواند از سوی یک یا چند تن از اطراف دعوی مورد درخواست قرار بگیرد. در برخی نواحی کانادا نیز مانند استان بریتیش کلمبیا از میانجی گری یا صلح خصوصی الزام آوری برخوردارند که می تواند از طریق ارسال یک ابلاغیه کتبی از سوی یکی از اطراف دعوی به طرف دیگر مورد نظر قرار بگیرد. هم چنین طرفین می توانند در انتخاب شیوه های جایگزین حل و فصل اختلافات از جمله صلح و سازش نیز با یکدیگر تراضی نمایند برای نمونه الزام نمایند که قبل از رجوع به داوری، بایستی صلح و سازش صورت بگیرد.

۵- نتیجه گیری :

صلح و سازش اختلافات امروزه دامنه و حدود گسترده ای را به خود گرفته است به نحوی که از سطوح و موضوعات سنتی قراردادی فاصله گرفته است و وارد حوزه های جدیدی هم چون مالکیت فکری شده است. اساساً صلح و سازش دعاوی در نظام حقوقی ایران با نظام حقوقی کانادا، تفاوت های قابل توجهی دارد. این تفاوت ها هم در زمینه شرایط صلح دعاوی، هم در زمینه روش های صلح دعاوی و هم در آثار آن به چشم می خورد به این معنا که در مورد شرایط صلح دعاوی، اگرچه می توان این را به عنوان یک نقطه مشترک مطرح نمود

⁵ See: Public Works Contract for Building Works Designed by the Employer Public Works Contract for Building Works Designed by the Contractor; Public Works Contract for Civil Engineering Works Designed by the Employer; Public Works Contract for Civil Engineering Works Designed by the Contractor; Public Works Contract for Minor Civil Engineering and Building Works designed by the Employer (contracts less than €5m); Short Form of Public Works Contracts for Building and Civil Engineering Works (contracts less than €500,00.00). Available at www.finance.gov.ie

که هم در نظام آیین دادرسی مدنی ایران و هم در نظام آیین دادرسی مدنی کانادا در هر مرحله از رسیدگی قضایی ، امکان توسل به صلح دعاوی وجود دارد ؛ اما بایستی گفت که در نظام آیین دادرسی مدنی، صلح دعاوی کاملاً یک فرایند قضایی بوده و با صدور گزارش اصلاحی صورت می پذیرد. این در حالی است که بالعکس در نظام حقوقی کانادا ، فرآیند صلح دعاوی یک فرآیند کاملاً فراقضایی بوده و به عنوان یک روش جایگزین حل و فصل اختلافات در نظر گرفته می شود . نکته دیگر در مورد تفاوت میان صلح دعاوی در نظام های حقوقی کانادا و جمهوری اسلامی ایران ناظر بر آیین دادرسی مدنی در ارتباط با روش های صلح دعاوی است . در حالی که تقسیم بندی که بر مبنای قانون آیین دادرسی مدنی در نظام حقوقی ایران صورت گرفته است، صلح دعاوی را بر مبنای مراحل پیش از اقامه دعوی و پس از اقامه دعوی تقسیم می نماید و بر حسب این که در کدام یک از مراحل فوق الذکر صورت پذیرد ، آثار متفاوتی بر صلح دعاوی حاکم است ، در نظام آیین دادرسی مدنی کانادا ، استناد به صلح دعاوی توسط یکی یا هر دو طرف دعوی، چنین آثار متفاوتی را ایجاد نمی نماید .

صلح دعاوی در نظام آیین دادرسی مدنی یک روش مداخله جویانه نسبت به میانجی گری محسوب می شود و از این رو ، از فرد سازشگر این انتظار می رود که اظهار نظر مشورتی نیز در ارتباط با نتیجه صلح دعاوی داشته باشد. از سوی دیگر، صلح دعاوی در این نظام، مبتنی بر حقوق و تعهدات قراردادی طرفین است و بنابراین در صلح دعاوی در این نظام حقوقی، انتظار نمی رود که به اهداف مورد نظر طرفین در این زمینه دست یابد . این در حالی است که هدف صلح دعاوی در نظام آیین دادرسی مدنی ایران، اهداف مورد نظر طرفین را نیز تحقق می بخشد .

منابع

- ابهری، حمید و کاویار، حسین؛ اعتبار گزارش اصلاحی، فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، دوره ۴۴، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۳.
- اکبری دهنو، میثم و شهبازی نیا، مرتضی؛ تراضی اصحاب دعوا در پایان دادن به دادرسی مدنی، فصلنامه پژوهش حقوق خصوصی، سال دوم، شماره هفتم، تابستان ۱۳۹۳.
- بیگی، جمال و دیگران، زمینه های عدالت ترمیمی در حقوق جزا و جرم شناسی، نخستین کنگره بین المللی علوم اسلامی، علوم انسانی، آذرماه ۱۳۹۵، تهران.
- خسروی، یاسر؛ ماهیت حقوقی گزارش اصلاحی و بررسی امکان ابطال یا فسخ آن توسط طرفین یا ثالث، دومین کنفرانس بین المللی مطالعات اجتماعی، حقوق و فرهنگ عامه، ۱۳۹۹.
- ساقیان، محمد مهدی، ۱۳۸۵، اصل برابری سلاح ها در فرآیند کیفری، مجله حقوقی دادگستری، شماره های ۵۶ و ۵۷، پاییز و زمستان.
- قماش، سعید و حسینی چادگانی، سیدسارا؛ تاثیر گذشت در فرآیند سازشی نظام حقوق کیفری ایران، فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی ایران ، پاییز ۱۳۹۴، دوره ۱۲، شماره ۴۶.
- مهقانی، حسین و نامور، سوده؛ آثار گزارش اصلاحی در حقوق ایران، اولین همایش ملی یافته های نوین در علوم انسانی و امنیت اجتماعی، ۱۳۹۵

ب- منابع انگلیسی

Albert, P et al , “ Canadian Constitution in Transition” , University of Toronto Press, 2019, p 48 .

